

Nr 69

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

Statens allmänna fastighetsfond

1:o) Nybyggnad för riksarkivet. Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 be-
träffande kapitalbudgeten (bilaga 29, punkt 1, s. 1 och 2 av bilagt utdrag
av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959)
föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett
investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag avser anvisande av medel för fortsatta sprängnings-
arbeten för bergrumsanläggningen.

Departementschefen har enligt statsrådsprotokollet anfört bland annat
följande.

Innan jag går in på frågan om anslag till riksarkivets nybyggnad och
övriga byggnadsföretag inom ecklesiastikdepartementets förvaltningsområ-
de vill jag i detta sammanhang med skärpa understryka den synnerliga
vikten av att verkligt allvarliga ansträngningar göres för att hålla nere kost-
naderna för statliga och andra med statsmedel finansierade byggnadsföretag
och att i detta syfte alla till buds stående möjligheter att genom förenk-
lingar, rationellare planlösningar och liknande åtgärder förbilliga byggnads-
verksamheten på effektivaste sätt utnyttjas.

Utskottet, som anser sig böra starkt understryka vad departementschefen
i förevarande sammanhang anfört rörande vikten av att allvarliga ansträng-
ningar göras för att hålla nere kostnaderna för statliga och andra med stats-
medel finansierade byggnadsföretag, tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrå-
gavarande förslag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Nybyggnad för riksarkivet* för bud-
getåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000
kronor.

2:o) Nybyggnad för musikaliska akademien med musikhögskolan. Kungl.
Maj:t har (punkt 3, s. 3 och 4) föreslagit riksdagen att till detta ändamål
för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 650 000 kronor.

Utskottet. Enligt vad utskottet inhämtat avser Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag anvisande av medel till vissa förberedelsearbeten för den andra etappen av omförmälda nybyggnad samt för byggnadsföretagets igångsättande våren 1960. Andra etappen omfattar byggnad för orgelsal och förbindelsegång mellan denna och en som tredje etapp planerad biblioteks- och museibygnad. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Nybyggnad för musikaliska akademien med musikhögskolan* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 650 000 kronor.

3:o) **Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, s. 10—14), vilket innebär sammanförande av hittillsvarande särskilda anslag till byggnadsarbeten vid Lunds universitet till ett gemensamt anslag och för nästa budgetår avser anvisande av medel till nybyggnader för patologiska institutionen m. m., humanistiska fakulteten och växtfysiologiska institutionen m. m. ävensom tillbyggnader till genetiska institutionen och kemiska institutionen, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 3 800 000 kronor.

4:o) **Byggnadsarbeten för vissa djuravdelningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 6, s. 15—17), vilket innebär anvisande av medel för fortsatt utrednings- och projekteringsarbete beträffande vissa i samband med den djurexperimentella verksamheten aktualiserade byggnadsarbeten, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten för vissa djuravdelningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

5:o) **Byggnadsarbeten vid universitetet i Göteborg.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 17—20), vilket innebär sammanförande av hittillsvarande särskilda anslag till byggnadsarbeten vid Göteborgs universitet till ett gemensamt anslag och för nästa budgetår avser medelsanvisning för anordnande av lokaler för professuren i medicinsk biokemi, färdigställande av nybyggnader för farmakologi, medicinsk kemi och fysiologi med medicinsk fysik samt upprättande av byggnadshandlingar och påbörjande av nybyggnad för filosofiska fakulteten, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Göteborg* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 7 850 000 kronor.

6:o) **Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.** Kungl. Maj:t har (punkt 10, s. 28—32) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.* (I: 244) och den andra inom andra kammaren av herr *Andreasson m. fl.* (II: 150), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta att i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer i Göteborg uppföra en reaktoranläggning till en beräknad kostnad av 6 500 000 kronor, 2) till uppförande av reaktoranläggning i Göteborg anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet — i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande — hänvisa till motionen I: 244.

Kungl. Maj:ts förslag innebär anvisande av 3 500 000 kronor för arbetenas fortsatta bedrivande vid nybyggnaden för avdelningen för elektroteknik och för ny hörsalsbyggnad samt 500 000 kronor för upprättande av huvudritningar och övriga förberedelsearbeten för nybyggnad för kemi. Det torde enligt departementschefens uttalande få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, huruvida och i vilken omfattning medel inom ramen för det sålunda beräknade anslaget av 4 000 000 kronor, om så erfordras, bör få disponeras för iordningställande av nya undervisningsutrymmen för de två lägre årskurserna.

I *motionerna I: 244* och *II: 150* har anförts bland annat följande.

En av de mest positiva åtgärder som kan vidtagas till främjande av atomtekniken är byggandet av ett antal relativt små kärnreaktorer lämpliga för forskning, undervisning och produktion av isotoper.

Huru många sådana reaktorer som erfordras är givetvis svårt att avgöra, men så mycket står dock från början klart, att ett minimibehov är att samtliga universitet och tekniska högskolor har tillgång till kärnreaktorer. Då tekniska högskolan i Stockholm redan har en reaktor, som åtminstone tills vidare även kan användas av universitetet i Uppsala, och då universitetet i Lund har möjlighet att använda de danska reaktorerna på Risö, så måste enligt vårt förmenande göteborgsreaktorn vara den, som nu närmast skall komma i fråga. Genom redan utförda omfattande utrednings- och projekteringsarbeten föreligger också möjlighet att snabbt påbörja och slutföra ett reaktorbygge i Göteborg på tomtområde, som Göteborgs stad kommer att ställa till förfogande.

Frågan om en kärnreaktor för forskning i Göteborg framfördes år 1955 av en intressegrupp bestående av personer från Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet och industrien. Denna grupp gjorde den 17 mars 1956 en framställning till Konungen om medel för anläggandet av en reaktor för forskningsändamål i Göteborg. Då en liknande framställning förelåg från Uppsala remitterades båda framställningarna till ett flertal statliga myndigheter. Samtliga remissinstanser tillstyrkte framställningen från Göteborg nämligen: jordbrukets forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens medicinska forskningsråd, statens tekniska forskningsråd, kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, AB Atomenergi samt atomkommittén. Atomkommittén tillsatte en särskild utredningskommitté, vilken avgav ett utförligt betänkande om forskningsreaktorns användning, anläggnings- och driftkostnader. Frågan

om en reaktor i Göteborg fick därmed från början ett mycket kraftigt stöd. Ärendet remitterades sedermera även till den år 1956 tillsatta atomenergi-delegationen. Denna har ännu icke avgivit något remissvar. Kärnreaktorgruppen förstärkt med två representanter från Göteborgs stad förnyade sin framställning den 5 september och den 19 november 1957 samt den 28 augusti 1958. Framställningen hade 1957 kompletterats med en fullständig utredning om de uppgifter för vilka reaktorn skulle användas, om val av reaktortyp, anläggnings- och driftkostnader m. m. Tack vare ett nära samarbete mellan Göteborgs stads myndigheter, kungl. byggnadsstyrelsen och Kärnreaktorgruppen hade frågan om reaktorns förläggning (till Västra Frölunda) kraftigt avancerat. Få storstäder torde ha sådana topografiska förutsättningar som Göteborg för förläggning av en reaktor på en plats, som är både närbelägen och avskild.

Av utredningen den 19 november 1957 framgår, att de totala kostnaderna för anläggningen beräknas till 6,5 milj. kronor och att de årliga driftkostnaderna beräknas till 440 000 kronor. Detta utgör mindre än 0,3 procent av årets atomenergibudget. Huvuddelen av själva reaktorn avses att importeras, och den del av kostnaden, som skall betalas i utländsk valuta, uppgår till cirka två miljoner kronor. Av totalsumman faller vidare cirka två miljoner kronor på en separat laboratoriebyggnad, som är avsedd att även inrymma ett par institutioner vid Chalmers. Bränslet kommer att importeras och efter förbrukningen exporteras för bearbetning, varför egentliga avfallsprodukter ej kommer att uppstå. Vid kontroll 1958 har det visat sig, att de 1957 beräknade kostnaderna fortfarande är tillräckliga.

Vid Chalmers tekniska högskola meddelas sedan många år undervisning i kärnfysik och kärnkemi och sedan 1956 även i reaktortekniska ämnen. Det är att förvänta, att utbildningsorganisationen kommer att förstärkas väsentligt de närmaste åren. Trots de i förhållande till Stockholm—Uppsala-området knappa resurserna i fråga om större anläggningar och den i övrigt stora lokalbristen vid Chalmers är ett trettiotal personer sysselsatta med forskning i samband med studier för licentiatexamen och doktorsgrad på dessa områden.

Sedan år 1956 har Chalmers en fackavdelning för teknisk fysik. Varje år intas på denna avdelning ett 20-tal studenter, alla med utomordentligt goda betyg. Då den första kullen våren 1960 skall fullgöra sina examensarbeten har högskolan nästan inga möjligheter att bereda dem arbetsplatser härför. Att förlägga någon del av utbildningen till annan ort, t. ex. Stockholm eller Studsvik, kan av kostnadsskäl och andra praktiska skäl ej förekomma annat än för mycket kort tid eller för ett fåtal personer.

För vissa av de forskningsuppgifter, som utförts vid Chalmers, har man importerat radioisotoper från England och Norge. Andra uppgifter väntar på sin lösning tills en reaktor kommer till stånd.

Av särskilt intresse för Västsverige är atomkraftens användning för fartygsdrift. Varvsindustrien siktar f. n. på att koncentrera sina ansträngningar på området genom att i Göteborg skapa en särskild arbetsgrupp för att i nära samverkan med Chalmers institutioner penetrera de speciella frågor, som hänger samman med reaktors driftförhållanden till sjöss, säkerhetsfrågorna m. m.

Oceanografien och marinbiologien är vetenskaper, som i olika avseenden berörs av atomenergin. I anslutning till en reaktoranläggning i Göteborg finnes särskilt goda förutsättningar för arbeten på dessa områden.

Kärnreaktorgruppen har genom representanter från medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet utförligt motiverat betydelsen av tillgång till en reaktor på nära håll. Radioisotoper används dagligen på sjukhusen

för diagnostik och terapi liksom på universitetets teoretisk-medicinska institutioner för forskning. Dessa radioisotoper måste f. n. importeras. Atskilliga radioisotoper av medicinsk betydelse har emellertid så kort livslängd, att de endast kan användas på den ort, där de produceras. Med den ställning som Sahlgrenska sjukhuset och universitetets medicinska fakultet har såsom ett av landets viktigaste centra för sjukvård och medicinsk forskning är det synnerligen angeläget, att det i Göteborg genom anläggandet av en reaktor skapas möjligheter till produktion av isotoper, i första hand sådana, som på grund av sin korta livslängd ej kan fås från annat håll.

Vid de medicinska institutionerna finnes även goda möjligheter att i anslutning till en reaktorläggning bedriva forskning inom strålningskemien och strålningsbiologien.

Ovan har nämnts varvsindustriens intresse för forskning och utvecklingsarbete på reaktorområdet. Det finnes emellertid från industriell sida många andra aspekter på atomenergien. Liksom i fråga om de medicinska tillämpningarna spelar radioisotoperna här en stor roll.

Svenska institutet för konservforskning i Göteborg har ett mycket stort intresse för frågan om strålkonsivering av livsmedel. Institutet har f. n. inga resurser för sådan forskning. Av speciellt intresse är undersökningar rörande sillkonservers mognadsprocesser. För dylika undersökningar skulle en reaktor vara ett betydelsefullt hjälpmedel.

Då den organisatoriska form under vilken reaktorn skall uppföras och efter färdigställandet drivas icke för dagen är klar, synes det vara lämpligt att anslaget ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter hörande av atomkommittén användas för ändamålet.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt och har icke funnit sig böra tillstyrka bifall till motionerna I: 244 och II: 150.

Med anledning av motionerna får utskottet erinra därom, att den i motionerna omförmälda framställningen den 19 november 1957 från kärnreaktorgruppen i Göteborg om ett anslag att stå till atomkommitténs förfogande för påbörjande av en reaktorläggning i Göteborg m. m. upptagits i direktiven för det uppdrag, som lämnats de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 mars 1958 tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om civilingenjörsutbildning på atomenergiområdet.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

a) att riksdagen må till *Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 244 och II: 150 icke må av riksdagen bifallas.

7:o) *Nybyggnad för forskningslaboratorium i Studsvik*. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 11, s. 32—36), vilket innebär anvisande av medel för påbörjande av forskningslaboratorieanläggning i anslutning till AB Atomenergis atomforskningsstation i Studsvik, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Nybyggnad för forskningslaboratorium i Studsvik* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

8:o) **Vissa byggnadsarbeten vid läroanstalterna för blinda.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 14, s. 37—39), vilket avser ombyggnad av förskolebyggnaden och nybyggnad för simhall och gymnastiksal vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodavägen, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten vid läroanstalterna för blinda* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 275 000 kronor.

9:o) **Vissa byggnadsarbeten vid skolorna för döva.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 15, s. 39—41), vilket avser fortsatta ombyggnadsarbeten vid skolorna för döva i Vänersborg och specialskolan för tal- och hörselskadade i Örebro, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten vid skolorna för döva* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor.

Statens utlåningsfonder

10:o) **Statens lånefond för universitetsstudier.** Kungl. Maj:t har (punkt 16, s. 41—45) föreslagit riksdagen att till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 1 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.* väckt motion (II: 343), vari hemställts, att riksdagen måtte till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 11 000 000 kronor.

Beträffande motiveringen för detta yrkande får utskottet — i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande — hänvisa till motionen.

För budgetåret 1958/59 är ifrågavarande anslag uppfört med 7 000 000 kronor. För utlåning innevarande läsår har disponerats dels nyssnämnda anslag, dels ock 1 000 000 kronor av de i fonden tillgängliga medlen eller sålunda sammanlagt 8 000 000 kronor.

Garantilånenämnden har för nästa budgetår föreslagit ett investeringsanslag av 11 000 000 kronor. Nämnden har därvid räknat med att fortsatt lån skall utgå till 2 540 tidigare låntagare. Beträffande nya lån har nämnden begränsat sig till att förorda, att 1956/57 års utlåningsfrekvens i förhållande till antalet aktiva studerande skall återställas under budgetåret 1959/60 och på grund härav beräknat behovet av nya lån till 2 190. I sina anslagsberäkningar har nämnden slutligen räknat med dels en höjning från och med budgetåret 1959/60 av det årliga maximibeloppet för lån ur ifrågavarande fond med 500 kronor till 3 000 kronor, dels ock att från behållningen å fonden skall under budgetåret 1959/60 kunna tagas i anspråk 1 500 000 kronor.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har i en framställning den 19 november 1958 hemställt, att för nästa budgetår måtte beviljas ett investeringsanslag av sådan storlek, att 17 225 000 kronor finnes tillgängliga för beviljande av räntefria lån för ifrågavarande budgetår. Anslag har härvid beräknats för cirka 6 500 lån. Vidare har SFS — i likhet med garantilånenämnden — föreslagit, att det årliga maximibeloppet för lån höjes till 3 000 kronor. Till stöd för de sålunda framförda förslagen anför SFS i huvudsak följande.

Det måste konstateras, att genom anslaget för budgetåret 1958/59 har den eftersläpning, som inträtt efter budgetåret 1956/57, kraftigt accentuerats. Både i förhållande till studentantalet och till den totala skuldsättningen har de räntefria lånens sociala betydelse innevarande budgetår ytterligare minskat. Räntebefrielsens ekonomiska betydelse för den skuldsatta studeranden har beräknats av SFS. Av denna undersökning framgår, att en studerande, som under tre års studier fram till examen innehaft räntefritt lån på 2 500 kronor per år, går ut med 706 kronor lägre studieskuld än han skulle ha gjort om han i stället lånat 7 500 kronor i statsgaranterat studielån samt ett belopp avsett att täcka hans ränteutgifter för lånet under hans studietid. Räntevillkoren under amorteringstiden för de räntefria lånen medför 2 145 kronor lägre ränteutgifter under en 15-årig amorteringstid i jämförelse med ett akademikerlån, som under den treåriga studietiden givit samma nettobehållning efter täckande av ränteutgifter som de räntefria lånen. Finansieringen av studietiden vid lärosäten med treårig studietid blir alltså totalt 2 851 kronor (motsvarande drygt ett statsstipendium) billigare för den, som innehaft räntefritt lån än för den som varit hänvisad till enbart statsgaranterat lån. Fördelen med räntefria lån blir givetvis alltmer markant vid studiebanor med längre studietid och vid licentiatstudier. Vid en studietid på fyra år stiger besparingen till 4 205 kronor, vid fem år är den 5 780 kronor och vid sex år 7 587 kronor. I det senare fallet har den som beviljats räntefritt lån en sammanlagd skuld vid studiernas slut, som är 2 758 kronor mindre än motsvarande studerande med statsgaranterat studielån. Om antalet lån väsentligt utökades, är det givet, att en stödform, som har så gynnsamma inverknings på den enskildes ekonomi, inte skulle kunna undgå att verka lockande på de studenter, som på grund av motvilja mot den stora skuldsättningen och därmed sammanhängande dryga räntebetalningar tvekar inför valet att utbilda sig vidare efter studentexamen. Som stödformen dessutom, enligt statsutskottets uttalande (1957: 92), »är den för statsverket minst betungande av de nuvarande direkta studentsociala stödåtgärderna», är det enligt SFS desto egendomligare, att den nu synes vara under avveckling.

Departementschefen, som icke har ansett sig kunna biträda förslaget om en höjning av det årliga maximibeloppet, anser det angeläget, att långivningen under nästa budgetår kommer att avse ett större antal nya lån än innevarande budgetår. Departementschefen förordar, att anslaget höjes med 1 000 000 kronor till 8 000 000 och räknar liksom garantilånenämnden med att av fondmedel tillika kommer att kunna disponeras minst 1 500 000 kronor. Med utgångspunkt i oförändrat genomsnittligt lånebelopp — 2 200 kronor — beräknar departementschefen att för nästa budgetår disponibla belopp skall medge utdelning av 2 500 fortsatta och 1 800 nya lån.

I motionen I: 343 har anförts bland annat följande.

Statsstipendienämnderna, genom vilka utlåningen sker, har för budgetåret 1959/60 föreslagit en utlåning med totalt 20 150 000 kronor. Härvid har nämnderna räknat med ett förhöjt normalbelopp per låntagare och år, men nämnderna har jämväl förordat en betydande ökning av antalet lån. Statsstipendienämnderna har sålunda funnit de räntefria lånen vara en mycket effektiv form av studentsocialt stöd och en kraftig utbyggnad.

Sveriges förenade studentkårer har i underdånig skrivelse den 19 november 1958 föreslagit en höjning av investeringsanslaget, som ligger mellan vad statsstipendienämnderna och garantilånenämnden föreslagit. Även SFS förordar en höjning av det årliga lånebeloppet per låntagare till 3 000 kronor. Härvid hänvisas till levnadskostnadernas stegring liksom till det förhållandet, att studietiden vid de läroanstalter där flertalet av de studerande bedriver sina studier numera omfattar tio månader i stället för som tidigare nio. Vid sina beräkningar av antalet erforderliga räntefria lån utgår SFS bl. a. från den samlade årliga skuldsättningen — summan av räntefria lån och lån med statlig kreditgaranti, vilka löper med ränta redan under studietiden. Organisationen finner därvid att de räntefria lånen kommit att spela en allt mindre roll för studiefinansieringen. Av den totalsumma som statsstipendienämnderna beviljat de studerande i form av räntefria och statsgaranterade lån under åren 1953—1956 utgick i genomsnitt 23,7 procent i form av räntefria lån. Motsvarande procenttal sjönk under budgetåret 1957/58 till 17,8. För innevarande budgetår kan det enligt SFS:s beräkningar väntas sjunka ytterligare till 15,3 procent. Om man anser att storleken av den räntefria andelen 1959/60 bör vara åtminstone densamma som den var när den var som störst, nämligen c:a 25 procent läsåret 1955/56, skulle erfordras c:a 6 500 lån.

Vad som aktualiserar ett ökat antal räntefria lån är just den enormt ökade studieskuldsättningen under senare år. Under de tre senaste budgetår för vilka studieskuldsättningens omfattning är känd har studerande vid universitet och högskolor skuldsatt sig i form av räntefria lån och lån med statlig kreditgaranti till närmare 90 miljoner kronor. För endast en ringa del av denna skuld åtnjutes räntefrihet under studietiden. Skuldsättningen visar dessutom en tendens att kraftigt öka för varje år som går. Stegningen har varit betydligt kraftigare än vad som svarar mot studentantalets ökning.

Såväl statsstipendienämnderna som Sveriges förenade studentkårer synes ha anført starka skäl för en kraftig utbyggnad av det studentsociala stödet i form av räntefria lån. Av hänsyn till budgetläget torde en dylik mera betydande effektivisering av det studentsociala stödet icke nu vara möjlig. Å andra sidan vore det synnerligen olyckligt, om man för nästkommande budgetår skulle underlåta att i varje fall bereda de studerande lättnader genom räntefria lån i den utsträckning, som uppnåddes för budgetåret 1956/57. För att åstadkomma detta skulle enligt garantilånenämndens beräkningar erfordras att investeringsanslaget för budgetåret 1959/60 uppföres med 11 000 000 kronor. Nämda belopp skulle även medge en höjning av det högsta normalbeloppet per låntagare och år från 2 500 kronor till 3 000 kronor, en höjning som uteslutande vore avsedd att kompensera låntagarna för levnadskostnadernas stegring, sedan det högsta normalbeloppet senast fastställdes.

Utskottet ansluter sig till vad Kungl. Maj:t under förevarande punkt föreslagit och är alltså icke berett att tillstyrka bifall till det i motionen II: 343 framställda yrkandet.

I anledning av motionsyrkandet vill utskottet emellertid erinra om att utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1958: A 68 framhållit angelägenheten av att medelsanvisningen till nu ifrågavarande ändamål successivt förstärkes i sådan utsträckning, att lånen följa studentantalets tillväxt, och uttalat förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid budgetarbetet hösten 1958 skulle finna det möjligt föreslå en medelsanvisning för budgetåret 1959/60 av sådan storlek, att eftersläpningen helt komme att bortfalla. Utskottet erinrade i detta sammanhang om att utskottet i sitt utlåtande 1957: 180 funnit en skyndsamt utredning påkallad, avseende bland annat en översyn av och en avvägning mellan olika studiesociala åtgärder.

Den eftersläpning, som fortfarande kan konstateras beträffande medelstildelingen till nu ifrågavarande ändamål i förhållande till studentantalets ökning, kommer att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag något minskas. Med hänvisning till vad utskottet i sitt utlåtande 1959: A 8, punkten 70, anfört vill utskottet även i detta sammanhang understryka, att den utredning riksdagen begärt i skrivelse 1957: 398, avseende viss översyn av och avvägning mellan olika studiesociala åtgärder, snarast måtte komma till stånd.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 343, till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

11:o) **Allmänna studielånefonden.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 17, s. 45), vilket innebär en anslagsminskning med 1 400 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Allmänna studielånefonden* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 9 100 000 kronor.

12:o) **Lånefonden för inventarier i studentbostäder.** Kungl. Maj:t har (punkt 18, s. 45—48) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman m. fl.* (I: 129) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* (II: 172), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att till lånefonden för inventarier i studentbostäder för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 3 300 000 kronor, dels att lånesumman maximeras till 1 100 kronor, dels att lånen ur fonden må utgå som räntefria lån, dels ock att allteftersom ett lån amorterats, en successiv nyupplåning må kunna ske för nyanskaffning av inventarier.

Beträffande motiveringen för dessa yrkanden får utskottet — i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande — hänvisa till motionen II: 172.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

I riksstaten har sedan budgetåret 1951/52 på driftbudgeten varit uppfört ett reservationsanslag till bidrag till inventarier i studentbostadshus (prop. 1951:1; VIII ht, s. 186—187). Ur nämnda anslag har utgått bidrag för anskaffande av den första uppsättningen inventarier till sådana bostadshus. Genom beslut av fjolårets riksdag (prop. 1958:1; VIII ht, s. 335—337) har nämnda stödform utvidgats att avse jämväl sådana enkelrum för studenter i flerfamiljshus, till vilka lån beviljats i enlighet med av 1957 års riksdag beslutade grunder. Vederbörande studentorganisation eller motsvarande organ har stått såsom mottagare av bidrag även i fråga om rum i flerfamiljshus.

Bidrag till inventarier har som regel utgått med högst 1 100 kronor per enkelrum, dock ej med högre belopp än den styrkta verkliga kostnaden för anskaffningen. Eftersom ifrågavarande statliga bidrag avsett endast den första uppsättningen inventarier, har bidragsmottagaren haft att för varje fastighet för vilken inventariebidrag beviljats upplägga en särskild förnyelsefond för inventarier. Avskrivningstiden för inventarierna har beräknats till 20 år. Frågan om bidrag har i varje särskilt fall prövats och avgjorts av Kungl. Maj:t. Erforderliga föreskrifter har meddelats i samband med beslut om anslagsmedlens disposition. Några författningsföreskrifter rörande ifrågavarande bidrag har däremot icke utfärdats.

Under förutnämnda anslag har för budgetåren 1951/59 anvisats sammanlagt 3 500 000 kronor, varav för innevarande budgetår 750 000 kronor.

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Bostadsproduktionen för studerande vid universitet och högskolor nu är av mycket stor omfattning. Detta belyses också av att för närvarande framställningar föreligger beträffande inventariebidrag avseende sammanlagt 1 600 å 1 700 rum, som redan har färdigställts eller kommer att färdigställas innevarande budgetår. Framställningar har vidare inkommit om inventariebidrag avseende närmare 2 400 rum, som torde komma att färdigställas under budgetåret 1959/60. Enligt vad jag under hand inhämtat kan härutöver ytterligare ett icke obetydligt antal studentrum väntas tillkomma under nästa budgetår. Sammanlagt synes man därför böra räkna med att omkring 3 000 studentrum kan komma att färdigställas budgetåret 1959/60. Även under budgetåret 1960/61 torde studentbostadsproduktionen — såvitt nu kan bedömas — komma att bli avsevärd.

Med hänsyn bland annat till det ökade studentantalet finner jag det i och för sig glädjande, att studentbostadsproduktionen sedan något år tillbaka ökat kraftigt. Ytterligare tillskott härvidlag synes också från nämnda synpunkt vara i hög grad angeläget. Denna utveckling skulle emellertid vid en fortsatt bidragsgivning för ifrågavarande ändamål enligt det hittills tillämpade systemet komma att medföra så betydande utgiftsökningar på driftbudgeten, att jag med hänsyn till de oavvisliga kraven på återhållsamhet med statens utgifter ansett mig böra ompröva frågan om formerna för statens medverkan i förevarande avseende. Vid dessa mina överväganden och i valet mellan olika alternativa lösningar har jag kommit till den slutsatsen, att det ändamål, för vilket ifrågavarande bidrag tillkom, i fortsättningen lämpligast bör kunna tillgodoses genom en förändrad form av statlig medverkan, nämligen genom en för ändamålet upprättad lånefond för inventarier i studentbostäder.

Ur en dylik fond bör lån kunna utdelas för anskaffande av inventarier i studentbostäder. Lånesumman synes böra maximeras till 1 000 kronor per enkelrum. En undersökning, som jag låtit verkställa, har givit vid handen,

att en med hänsyn till gängse standard fullt tillfredsställande inventarietrustning avseende ett studentrum för närvarande kan anskaffas till en kostnad av omkring 1 000 kronor. Lånen bör löpa med en 20-årig amorteringstid; ränta bör utgå med den för lån från statens utlåningsfonder gällande normalräntan, för närvarande 4 1/4 procent. Studentorganisation och motsvarande organ, som har att svara för inredningen av studentrum, bör vara berättigad att från fonden erhålla lån för ifrågavarande ändamål. Tills vidare torde framställningar om lån från fonden i fråga böra prövas och avgöras av Kungl. Maj:t. Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att — om så befinner sig ändamålsenligt — delegera beslutanderätten i förvarande avseende exempelvis till bostadsstyrelsen. Det för täckande av ränta och amortering erforderliga beloppet bör, om så erfordras, givetvis få uttagas genom tillägg på rumshyran. Särskilda förnyelsefonder blir med den ändrade stödformen obehövliga.

Det för förutnämnda ändamål för nästa budgetår erforderliga investeringsanslaget har jag beräknat till 3 000 000 kronor. Ifrågavarande belopp torde böra anvisas under en härför särskilt inrättad lånefond under statens utlåningsfonder. Denna särskilda fond torde böra benämnas Lånefonden för inventarier i studentbostäder. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela i övrigt erforderliga föreskrifter beträffande den sålunda föreslagna stödformen.

I *motionerna I: 129* och *II: 172* har anförts bland annat följande.

Genom beslut av 1957 års riksdag ändrades formerna för den statliga subventioneringen av studentbostadsbyggandet. Det ränte- och amorteringsfria tillägsslånet, vilket i praktiken utgått med 50 procent av byggnadskostnaden, begränsades till 5 000 kronor per rum (Prop. 100; SU 102; Rskr 272) fr. o. m. den 1 juli 1957. Detta, i förening med den höjning av räntan å tertiärlån från 3 till 4 procent samt sänkning av amorteringstiden å dessa lån från 40 till 30 år som trädde i kraft den 1 januari 1958, kommer att medföra, att hyrorna i de senast tillkomna studentbostadshusen kommer att ligga avsevärt högre än i de hus som subventionerats enligt det ursprungliga systemet. De ökade kapitalkostnaderna för ett rum, vars byggnadskostnad uppgår till 15 000 kronor, kan sålunda beräknas till cirka 180 kronor per år eller 20 kronor per månad under ett läsår.

För att motverka följderna härav i form av alltför höga hyror i de senast tillkomna husen samt för att undersöka möjligheterna att förbilliga studentbostadsbyggandet utan att samtidigt sänka standarden tillkallade socialministern den 4 oktober 1957 särskilda sakkunniga, vilka enligt direktiven skall utarbeta »råd och anvisningar beträffande en ändamålsenlig produktion av studentbostadsrum till betydligt lägre kostnader än hittills». De sakkunniga, vilka antagit benämningen »1957 års studentbostadsutredning», har aviserat ett betänkande under första halvåret 1959.

Samtidigt som en statlig utredning sålunda arbetar på att söka finna vägar att sänka kostnaderna för studentbostäder och därmed även hyrorna, framlägges i årets statsverksproposition förslag rörande finansieringen av studentbostädernas inventarier, som kan beräknas medföra en ytterligare stegring av hyrorna i de studentbostadshus vilka för närvarande håller på att byggas eller projekteras. Stödet för anskaffande av inventarier föreslås hädanefter utgå i form av lån å 1 000 kronor per rum. Amorteringstiden föreslås uppgå till 20 år; ränta bör utgå med den för lån från statens utlåningsfonder gällande, för närvarande 4 1/4 procent.

Det föreslagna lånesystemet innebär en ökning av kapitalkostnaderna

för inventarier med 30 kronor om året eller cirka 3:30 kronor i månaden under ett läsår om nio månader. I och för sig kan detta belopp synas obetydligt, men lagt ovanpå de senaste årens hyreshöjningar kommer det att innebära, att skillnaden i hyresnivån mellan de äldre och de nyare studentbostadshusen ytterligare kommer att understrykas. Man behöver inte närmare utveckla vådan av detta; det torde räcka med att konstatera, att en kategoriklyvning av studentbostadsbeståndet vad gäller hyrorna icke är önskvärd, bland annat genom att de kan befaras komma att särskilt drabba de yngsta studentårgångarna, vilkas ekonomiska möjligheter ofta är starkt beskurna. Det kan vidare nämnas att exempelvis statsstipendienämnden i Uppsala vid utbetalandet av statliga naturastipendier maximerat den månatliga hyran till 115 kronor. Det finns all anledning förmoda, att hyrorna i de hus som nu planeras kommer att ligga betydligt högre.

Under förutsättning att riksdagen accepterar den av departementschefen föreslagna låneformen, talar därför alla skäl för att lånen göres räntefria.

I propositionen anför departementschefen, att »särskilda förnyelsefonder blir med den ändrade stödformen obehövlige». Detta uttalande bör givetvis tolkas så, att ett studentbostadsföretag, sedan den första uppsättningen möbler förslitits, kan uppta ett nytt lån för nyanskaffning av inventarier. I ovanstående sammanställning har därför endast räknats med amortering av det statliga lånet; däremot har icke beräknats avsättning till förnyelsefond. Emellertid måste man fråga sig under vilka former denna långivning tänkts äga rum. Om man tänkt sig, att ett nytt lån kan beviljas först efter 20 år eller sedan det första lånet amorterats, medför detta att studentbostadsföretagen måste lägga upp en särskild fond för reparationer och kompletterande nyanskaffningar. Detta skulle i sin tur verka hyreshöjande. I praktiken förslits ju icke samtliga inventarier så att de behöver bytas ut samtidigt. Nyanskaffningar och reparationer äger rum successivt. Den nyanskaffningsfond som studentbostadsföretagen hittills lagt upp har tillåtit ett successivt utbyte. Sålunda torde t. ex. textilierna i rummen knappast kunna hålla i 20 år utan högst 10—15 år, såvida man icke begagnar sig av en mycket hög och mycket dyrbar kvalitet, något som det föreslagna lånebeloppets storlek knappast torde medge. Vissa möbler kanske däremot håller mer än 20 år.

Det är därför av vikt att riksdagen slår fast, att lån för nyanskaffning av inventarier må kunna beviljas successivt. Givetvis bör ett studentbostadsföretag icke få låna mer än det tillåtna maximibeloppet per rum, men allteftersom lånet för anskaffningen av den första uppsättningen möbler amorteras, bör en successiv nyupplåning kunna äga rum.

Vidare bör det framhållas, att det av departementschefen föreslagna lånebeloppet av 1 000 kronor per rum förefaller alldeles för lågt. Studentsociala utredningen föreslog med utgångspunkt från 1948 års prisläge ett bidrag å 1 250 kronor per rum. Detta fastställdes sedan av 1951 års riksdag till 1 100 kronor. Med tanke på prisutvecklingen under de senaste åren framstår 1 000 kronor som en mycket allvarlig försämring. I själva verket har hittills icke något studentbostadsföretag varit i stånd att möblera ett rum för 1 100 kronor. Genom fördelaktiga inköp och uppläggning i serier av vissa av möblerna har ett företag i Uppsala lyckats pressa möbleringskostnaden till omkring 1 150 kronor utan att sänka kvaliteten. I flertalet företag har möbleringskostnaderna legat betydligt högre. Till en del har det kapital som felats kunnat anskaffas donationsvägen, men denna möjlighet torde numera vara uttömd. Om man över huvud lyckas låna felande kapital, vilket kan komma att bli svårt då företagets möjligheter att ställa säkerhet är små, kommer ränte- och amorteringsvillkoren att bli oförmånliga.

Givetvis går det att möblera ett rum för 1 000 kronor, om man antingen sänker kvaliteten eller också inskränker möbleringen till att omfatta endast det allra nödvändigaste. Mot en sänkning av kvaliteten talar bland annat att det förutsättes att möblerna skall hålla i 20 år. Härtill kommer ökade reparationskostnader. Vidare kan man räkna med att slitaget är hårdare än i exempelvis personalbostäder av motsvarande typ. Det stora flertalet studenter vistas nämligen i rummet även under dagen. Omsättningen av hyresgäster är vidare stor, vilket naturligtvis även det medför en ökad förslitning.

Mot en inskränkning av möbleringen till att omfatta endast ett stommöblemang talar bland annat att ett studentbostadsrum icke endast är den plats där studenten sover utan för det stora flertalet även arbetsrum samt den plats där han intager sina måltider; det har blivit allt vanligare att hyresgästerna i studentbostadshusen själva lagar sin mat. Studentbostadsrummets möbler måste följaktligen kunna uppfylla ett flertal funktioner. Studenterna själva torde icke ha råd att i någon större utsträckning kunna verkställa nödvändiga kompletteringar av möblemanget.

Det torde därför framstå som ytterst motiverat, att möbleringslånen utgår med samma belopp som hittills bidragen, nämligen 1 100 kronor. Detta innebär att det föreslagna investeringsanslaget bör höjas med 300 000 kronor.

Utskottet, som icke är berett att biträda de i motionerna I: 129 och II: 172 gjorda yrkandena, ansluter sig till det av departementschefen framlagda förslaget om upprättande av en lånefond för inventarier i studentbostäder och har ansett sig jämväl böra godtaga vad departementschefen förordat med avseende å lånevillkoren.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 129 och II: 172, till *Lånefonden för inventarier i studentbostäder* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Fonden för låneunderstöd

13:o) **Lån till Uppsala studentkår.** Kungl. Maj:t har (punkt 19, s. 48—50) föreslagit riksdagen att till Lån till Uppsala studentkår för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

Departementschefen har enligt statsrådsprotokollet anfört bland annat följande.

Det starkt ökade studentantalet under efterkrigsåren har accentuerat den redan tidigare otillräckliga tillgången på måltidsmöjligheter till rimliga priser för Uppsala studenter. Då studentantalet kan väntas stiga än mer under det kommande årtiondet blir en slutlig och tillfredsställande lösning av denna viktiga studiesociala fråga alltmer nödvändig. Det föreliggande av byggnadsstyrelsen granskade förslaget till en studentmatsal i anslutning till planerade kårlokaler har kostnadsberäknats till minst 1 360 000 kronor. Studentkåren äger för matsalen lämplig mark i kvarteret Ubbo.

Med hänvisning härtill och då jag anser att staten i detta liksom i tidigare liknande fall bör lämna ekonomiskt stöd åt projektet vill jag förorda, att

Uppsala studentkår beviljas ett ränte- och amorteringsfritt lån för anordnande av matsal av angiven omfattning med tillhörande biutrymmen. Jag förordar att lån ur fonden för låneunderstöd beviljas intill ett belopp av högst 1 360 000 kronor. Med hänsyn till tidsåtgången för det fortsatta planeringsarbetet synes för budgetåret 1959/60 en medelsanvisning av 100 000 kronor tillräcklig. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma de villkor för lånet, som kan befinnas påkallade.

Utskottet. Med biträdande av Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framlagda förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lån till Uppsala studentkår* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

14:o) **Tidigare behandlad fråga.** Beträffande vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen under punkten 9: Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm har utskottet tidigare avgivit utlåtande (nr 56), vilket utskottet härmed får för riksdagen

anmäla.

15:o) **Uppskjutna frågor.** Beträffande vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen under följande punkter, nämligen

punkten 2. Nybyggnad för biblioteksdepå,

punkten 4. Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala,

punkten 8. Byggnadsarbeten för Stockholms högskola,

punkten 12. Nybyggnad för lärarhögskola i södra Sverige samt

punkten 13. Vissa byggnadsarbeten för ett seminarium för utbildning av lärare i manlig slöjd

avgiver utskottet senare under riksdagen utlåtande, vilket utskottet härmed får för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 21 april 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Ivar Johansson, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Mårtensson, Bertil Petersson, Bengt Gustavsson, Svärd och Edström; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Akerström, Pettersson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Rubbestad, Jansson i Kalix, Staxäng, Persson i Växjö, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, Nihlfors och Gustafsson i Kårby.

Reservationer

1) vid *punkten 10* (Statens lånefond för universitetsstudier) av herrar *Edström* och *Nihlfors*.

2) vid *punkten 12* (Lånefonden för inventarier i studentbostäder) av herr *Edström*.